

PARDUBIČKY, PARDUBICE – ARGUMENTY OPRÁVNĚNÉ, ČI ZPOZDILÉ?

Tomáš ČURDA

Ve svém příspěvku „Schizma v nejstarších dějinách Pardubic a fenomén archeologie“¹⁾ jsem konstatoval přístup Františka Šebka k některým zásadním lokálním archeologickým a historickým otázkám. Sdělil jsem, že se na základě svého historického přesvědčení pasoval do role arbitra, který rozhoduje o tom, co se veřejnosti z poznatků o dějinném vývoji nejstarších Pardubic může nabídnout, co má zůstat pod pokličkou a co tedy platí jako oficiální norma již poslední čtvrtstoletí.

Rozsáhlým textem „Spor o nejstarší dějiny Pardubic“²⁾ reagoval nyní František Šebek na můj článek zhola ve stejném duchu jako před třinácti lety na článek Martina Ježka „O poloze vsi Pardubic“.³⁾ Je třeba sdělit, že od roku 1996 v Pardubičkách proběhlo ještě osm výzkumných sezón, ve kterých došlo k získání řady nových poznatků, ale i k dalšímu ověření již dříve poznanych archeologických situací. Taktéž zde proběhl stavebně historický průzkum kostela sv. Jiljí a v tomto kostele průzkum nástěnných fresek v rámci jejich restaurování.⁴⁾ Snahou mého příspěvku je upozornění na některé skutečnosti, jejichž interpretace, dedukce či kategorická zdůvodnění F. Šebka se mi jeví poněkud jinak. Snažil jsem se zaměřit na podstatu zásadních věcí, zmiňuji však znovu i otázky oprávněnosti některých dalších informací uvedených v jeho v textu.

1) Tomáš ČURDA, *Schizma v nejstarších dějinách Pardubic a fenomén archeologie*, Východočeský sborník historický 33, 2018, s. 151–167.

2) František ŠEBEK, *Spor o nejstarší dějiny Pardubic*, Východočeský sborník historický 34, 2019, s. 163–195.

3) Martin JEŽEK, *O poloze vsi „Pordobic“*, Východočeský sborník historický 5, 1996, s. 15–27; František ŠEBEK, *Poznámky k nejstarším dějinám města*, Východočeský sborník historický 5, 1996, s. 29–56; M. JEŽEK, *Poznámka k „Poznámkám“*, Východočeský sborník historický 6, 1997, s. 121–138.

4) F. ŠEBEK, *Spor o nejstarší dějiny Pardubic*, s. 189.

Podoba území města Pardubic z pohledu geograficko-hydrologického i toponomastického ve vztahu k nejstaršímu osídlení a jeho postupnému rozšiřování má řadu nezodpovězených míst. Pro tento příspěvek je však podstatná poloha kláštera cyriaků s kostelem sv. Bartoloměje, o které se až do nových archeologických objevů v Pardubičkách předpokládalo umístění v prostoru současného kostela sv. Bartoloměje a protějščího děkanství ve městě. Všechny možnosti uváděné i v posledním textu F. Šebka⁵⁾ jsou hledáním nepřímých náznaků ve snaze tuto skutečnost zachovat.

Nejprve bych chtěl ale zmínit archeologické nálezy pocházející z náměstí Republiky, považované z tohoto pohledu F. Šebkem za doložení ohniska osídlení. Sídlištním nálezům zde zjištěným během několika záchranných archeologických výzkumů lze na základě shledaných archeologických situací a obsahu materiálu přisuzovat funkční souvislost s existencí sídelního objektu.⁶⁾ V tomto případě je celkem nepodstatné v nálezových zprávách z výzkumů uvedené datování keramiky do konce 13. či počátku 14. století,⁷⁾ neboť se jedná o prvky situované do jakési usedlosti umístěné vně, mimo pozdější městské hradby. Ani množství keramiky nalezené v dochovaných původních vrstvách těchto objektů však nesvědčí o nějakém dlouhodobém osídlení tohoto archeologicky zkoumaného prostoru.⁸⁾ Že se při trasách cest spojujících Chrudim s Hradcem Králové, překonávajících brody či později přívozem řeku Labe, nacházelo nějaké osídlení, lze předpokládat. Hledal bych zde nejprve příbytky rybářské, později v souvislosti s panským sídlem a celnicí i další usedlosti specializující se nejspíše na činnosti některých řemesel a služeb. Jedná se však o pouhou představu o koncentraci obydlí ve zmiňovaném pojetí rozsáhlého difúzního osídlení rozlehlého území s nedochovanými místními názvy označujícími umístění těchto obydlí. Co se týče uchování archeologických stop po nejstarším osídlení,⁹⁾ je místy v historickém jádru nutno počítat především s mohut-

5) Tamtéž.

6) Zde je však třeba poznamenat, že se nejedná o nález cyriackého kláštera ani původního kostela sv. Bartoloměje, hledaných v těchto místech F. Šebkem, ale o prvky související nejspíše s obydlím.

7) F. ŠEBEK, *Spor o nejstarší dějiny Pardubic*, s. 160, pozn. č. 23, s. 161, pozn. č. 27, 28.

8) Připomínám, že množství zlomků keramiky obsažené in situ v tzv. sídlištních vrstvách bývá ve zmiňovaných obdobích přímo úměrné rozsahu časového úseku a počtu lidí zde žijících. F. Šebkem uváděné množství nalezených střepů z konce 13. století i z místa pozdějšího zámku má z tohoto pohledu též určitou vypovídající hodnotu (F. ŠEBEK, *Spor o nejstarší dějiny Pardubic*, s. 157).

9) F. ŠEBEK, *Spor o nejstarší dějiny Pardubic*, s. 160. K jedné z takto zjištěných sídlištních usedlostí v Pardubicích Slovanech více: Jiří SIGL, Vít VOKOLEK,

ným navyšováním terénu hlavně v rámci pozdější pernštejské výstavby. Extrémním příkladem je rozdíl nivelety pochozí roviny původní tvrze či hradu a hlavního nádvoří pozdějšího zámku, stejně jako násypy dorovnávací povrch v prostoru města. Na základě existujících archeologických informací však nemůžeme předpokládat, že v rozsahu území pozdějšího města, v nejstarším období středověkého osídlení, je souměřitelnost počtu žijících osob s osídlením zjištěným v Pardubičkách.¹⁰⁾

S hledáním cyriackého kláštera a původního kostela sv. Bartoloměje klasifikace předpernštejského příkopu z náměstí Republiky v Pardubicích bezprostředně nesouvisí, ale přesto chci upozornit na některé rozdíly v jeho prezentování.¹¹⁾ Existence tohoto příkopu včetně jeho rozměrů a stratigrafie byla zaznamenána během záchranného výzkumu Východočeského muzea v Pardubicích v prostoru jižně od zvonice.¹²⁾ Tato skutečnost umožnila potvrdit některé archeologické situace shledané v minulosti v sondě umístěné v interiéru zvonice a při vchodu domu čp. 119. Výstavba zdi zjištěné v sondě ve zvonici narušila základovým výkopem jednak vrstvy hmoty zásepového materiálu příkopu a zároveň dvě lidské kostry v něm uložené.¹³⁾ Z hlediska poměrů nálezové situace se zde objevené kostry nacházely v zásepových vrstvách příkopu¹⁴⁾ pokračujících dál i pod nimi, ale především bez jakýchkoliv stop po výkopu a zásepů hrobových jam nad kostrami, vizuálně jinak vždy patrných při ukládání mrtvých těl do země. Tato skutečnost byla

Nové poznatky ke středověkému osídlení Pardubic, sídliště Na Slovanech (k. ú. Studánka), Východočeský sborník historický 34, 2019, s. 3–20.

10) Především, bavíme-li se o založení vesnice Pardubice (Pardubičky) v rámci kolonizace neosídleného území na konci dvanáctého století a dále o valné části století třináctého. Vybrané vyvýšené místo nad řekou Chrudimkou v Pardubičkách, s mírně se svažujícími úrodnými terény směřujícími k jihu až severovýchodu, k osídlení zemědělskou komunitou přímo vybízelo. Naopak území vybrané pro vznik pozdějšího města se nacházelo v nivě s proměnlivými rameny soutoku obou řek, v prostoru postihovaném záplavami. Místo vhodné pro vybudování opevněné vodní tvrze či hradu, s většími náklady, úsilím, ale především s dostatečnou lidskou kapacitou umožňující teprve pak založení města. Zůstává otázkou, zda si s touto myšlenkou nepohrával již předchozí majitel Pardubic, realizaci uskutečnil až ve 30. letech 14. století Arnošt z Hostiny.

11) F. ŠEBEK, *Spor o nejstarší dějiny Pardubic*, s. 162–163.

12) Tomáš ZAVORAL, *Nález pozdně středověké fortifikace z Pardubic*, Východočeský sborník historický 28, 2015, s. 43–77.

13) Třetí kostra byla nalezena též ve zvonici v sondě č. 2, z této následné sondy se však nedochovala dokumentace.

14) T. ZAVORAL, *Nález pozdně středověké fortifikace z Pardubic*, s. 52–53, vrstva č. 12; Tomáš ČURDA, *Předpernštejský příkop s hroby pod pardubickou zvonici*, Východočeský sborník historický 28, 2015, s. 97, vrstva č. 8.

konstatována taktéž u archeologicky odkrytého hrobu v roce 1969, těsně před vchodem čp. 119,¹⁵⁾ vně Černé kaple a bez souvislosti s ní.¹⁶⁾ Zjištěná poloha umístění koster pochovaných v rituální poloze, bez hrobových jam, umožňuje pouze jednu odpovídající interpretaci.¹⁷⁾ Lidská těla byla pochována mělce do úrovně ne zcela zasypaného příkopu, který byl následně dosypán.¹⁸⁾ Lidé pochovaní v prostoru zvonice až kostela sv. Bartoloměje nemají nejspíše časově velký rozsah doby pohřbení.¹⁹⁾ Zde bych chtěl opo-

15) Tamtéž, s. 94.

16) F. ŠEBEK, *Spor o nejstarší dějiny Pardubic*, s. 163, pozn. č. 36. Otázky morové epidemie a následného požáru v roce 1507, stejně jako umístění kaple sv. Rocha a pozdější Černé kaple v místě pohřebiště navozují úvahy možných souvislostí.

17) Předpoklad T. Zavorala, že hrobová jáma zde zřejmě původně existovala (T. ZAVORAL, *Nález pozdně středověké fortifikace z Pardubic*, s. 75) lze na základě zjištěné stratigrafie odmítnout. Shledané, shora nepoškozené lidské skelety se nacházely v hloubce 130 cm ve vrstvě záspyu nacházející se jak nad kostrami, tak i pod nimi. (T. ČURDA, *Předpernštejnský příkop s hroby pod pardubickou zvonici*, s. 87, 92–93, obr. 8–10, s. 97, obr. 13, vrstva č. 8.)

18) Tamtéž, s. 93–94.

19) Zkoumané části příkopu se zjištěnou obdobnou stratografií i obsahem záspyové výplně jsou datovány keramikou z konce 15. až počátku 16. století (T. ZAVORAL, *Nález pozdně středověké fortifikace z Pardubic*, s. 52–62, 76; T. ČURDA, *Předpernštejnský příkop s hroby pod pardubickou zvonici*, s. 88–105). Zde jenom zjednodušeně několik slov obecně k přiblížení problematiky datování výše uvedených archeologických objektů. Jedná-li se o vrstvy vznikající provozem určitého daného objektu, o jejich uložení a následné uchování, pak mluvíme o primární poloze těchto vrstev. Dojde-li k zanikání objektů (ať již rovinných, navýšených, nebo prohlubní) v určitém časovém horizontu, uplatní se zde obvykle proces tzv. intruze. Objekt může být poznamenán (až k zániku) přírodním působením (erozí, či naopak nánosy a splachy z okolí), ale taktéž i cíleným ubíráním nebo zasypáváním různým materiálem, často však kombinací způsobenou jak přírodou, tak člověkem. Zde je třeba rozpoznat podle archeologického materiálu obsaženého ve vrstvách objektu jednotlivé časové horizonty jeho zániku. V případě rychlého, cíleného zasypání prohlubně či příkopu se nám zde projeví především materiál obsažený ve hmotě jejich záspyu, obvykle přítomný již v zemině odebrané k tomuto účelu někde jinde. V tomto našem případě si je třeba uvědomit fakt, že k přiblížení určení času tohoto zasypávání mají nejbliže pouze nálezy nejmladších předmětů obsažené následně v jednotlivých záspyových vrstvách výplně bývalé prohlubně či příkopu. Všechny tyto nálezy přemístěné z jejich původního umístění odjinud, včetně teoreticky možného výskytu například i pravěkých předmětů, prezentují v kontextu dané náleзовé situace jen sekundární polohu jejich uložení. Primární polohu v tomto případě představují předměty umístěné do příkopu v průběhu jeho funkční existence či zanikání, odhozené sem obvykle jako nepotřebný odpad. Při archeologickém odkryvu je třeba ale dát pozor i na další možné zásahy, pozdější vkopy, při kterých mohl do násypových vrstev proniknout ještě mladší

novat F. Šebkovi, který píše, že „*pohřbívat se mohlo jen do vysvěcené půdy a u nějakého kostela*“,²⁰⁾ a poznamenat, že v obdobích zásahů smrtelných infekčních epidemií se pohřbívalo leckde, mnohdy i mimo vysvěcené hřbitovy.²¹⁾ V kategorickém konstatování F. Šebka, že někde blízko současného kostela sv. Bartoloměje musel stát původní kostel,²²⁾ zde sice existenci hřbitova uváděnou již J. V. Divišem připouští,²³⁾ ale ne v prokázaných vrstvách zanikajícího příkopu.²⁴⁾ Krátce po dokončení úprav terénu započala stavba kostela sv. Bartoloměje s podrobně popsányými geologickými poměry a archeologickými situacemi Martinem Ježkem.²⁵⁾ V místě jeho výstavby i v okolí se žádné archeologické stopy po cyriackém klášteře s kostelem nenašly. Vzhledem k rozsahu prozkoumané plochy a předpokladu stavu přírodního terénu zbývajícího okolí kostela ve druhé polovině 13. století je i z tohoto pohledu tato eventualita velice nepravděpodobná.²⁶⁾

Následně bych se chtěl ještě stručně zmínit o citacích z listin z let 1349–1351, týkajících se soupisů církevních objektů spadajících pod nově vzniklé biskupství litomyšlské. Ze znění těchto listin, vydaných v různých edicích, se František Šebek snaží rozsáhlým rozbořem najít tu správnou formulaci k ozřejmění tehdejších vztahů a lokalizace pardubických kostelů a cyriackého kláštera. Chtěl bych k tomu pouze připomenout, že když jsem uvedl, že se F. Šebek dopustil určitých nepřesností při citacích

materiál. Tyto, mnohdy recentní, zásahy bývají obvykle při výzkumu patrné nejprve na povrchu horizontu narušené vrstvy, pak především na jejím profilu.

20) F. ŠEBEK, *Spor o nejstarší dějiny Pardubic*, s. 162; T. ČURDA, *Předpředstřední příkop s hroby pod pardubickou zvonici*, s. 98.

21) Jiří SVOBODA, *Historie morových epidemií*, Vesmír 9, 1995, s. 496; Eduard WONDRAK, *Historie moru v českých zemích*, Praha 1999; Klaus BERGDOLT, *Černá smrt v Evropě: Velký mor a konec středověku*, Vyšehrad 2002.

22) F. ŠEBEK, *Spor o nejstarší dějiny Pardubic*, s. 163.

23) „... *na prostranství mezi kostelem a zvonici (kdež dříve hřbitov byl)*...“ (Jan Vincenc DIVIŠ, *O starých památkách uměleckých a historických děkanského chrámu sv. Bartoloměje v Pardubicích*, Jednota pro rozšíření děkanského chrámu Páně, Pardubice, 1908, s. 20).

24) Zde zůstává otevřena i otázka umístění a rozsahu hřbitova ve městě v období od vzniku města před rokem 1340 do roku 1510. Po zkáze města požárem v roce 1507 nebyl porušený hřbitůvek při farním kostele Zvěstování P. Marie již obnoven (Josef Sakař, *Dějiny Pardubic nad Labem*, Pardubice 1928, IV/1, s. 11), založení nového hřbitova při kostele sv. Jana Křtitele se uvádí až krátce před rokem 1510 (F. ŠEBEK, *Spor o nejstarší dějiny Pardubic*, s. 163).

25) Martin JEŽEK, *Príspevek k poznání průběhu výstavby gotického kostela*, Sborník společnosti přátel starožitností 4, 1996, s. 147–160.

26) T. ČURDA, *Schizma v nejstarších dějinách Pardubic a fenomén archeologie*, s. 154–157.

z jednotlivých listin,²⁷⁾ šlo jen o upozornění na tento fakt, a ne o napadání neprávem.²⁸⁾ Listina z r. 1350²⁹⁾ je v textu F. Šebka³⁰⁾ citována bez čárky oddělující Nouaciuitas a Pordawitz na rozdíl od tehdy uvedeného zdroje. Stejně tak v textu z r. 1996³¹⁾ zmiňuje obě listiny z let 1350³²⁾ a 1351³³⁾, ale na rozdíl od zdrojů uvádí záznam opět bez čárky oddělující Nové Město a Pardubice. Co se týče mého tendenčního výběru³⁴⁾ při práci se zněním těchto listin, je, jak vidno, při hledání možnosti odpovídající varianty nejspíše prohrěškem tendence vycházení z archeologicky ověřené reality.³⁵⁾

Zásadním pramenem listinné povahy pro lokalizaci cyriackého kláštera a kostela sv. Bartoloměje je darovací smlouva, ve které v roce 1332 přenechává Arnošt z Hostiny vesnici Pardubice (dnešní Pardubičky) cyriakům žijícím tamtéž. Závěry vyvozené na základě nekvalitního překladu latinského textu této listiny publikované F. Šebkem v roce 1990³⁶⁾ upevnily teorii o existenci rozsáhlého osídleného katastru Pardubice s lokalizací cyriackého kláštera na území pozdějšího města. V obdobném duchu věnuje František Šebek této listině pozornost i nyní, a to jak po stránce jazykové, kompoziční i obsahové.³⁷⁾ Pro klíčové latinské příslovce místa „ibidem“ uvádí nyní hned tři překladové významové varianty: „tamtéž, tam, zde“.³⁸⁾ Opět se snaží vysvětlit smysl tohoto textu ve vztahu k poloze kláštera. Tuto

27) Tamtéž, s. 160–161.

28) F. ŠEBEK, *Spor o nejstarší dějiny Pardubic*, s. 167.

29) *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae* (CDM), VIII., ed. V. Brandl, Brno, 1874, s. 26.

30) F. ŠEBEK, *K vývoji farní správy Pardubic v době předhusitské*, Východočeský sborník historický 2, 1992, s. 50.

31) F. ŠEBEK, *Poznámky k nejstarším dějinám města*, s. 47.

32) CDM, 1874, s. 26.

33) *Monumenta Vaticana res gestas Bohemicas illustrantia I., Acta Clementis VI. pontificis romani, 1342–1352*, ed. L. Klicman, Praha 1903, s. 700–701.

34) F. ŠEBEK, *Spor o nejstarší dějiny Pardubic*, s. 171, pozn. 62.

35) T. ČURDA, *Schizma v nejstarších dějinách Pardubic a fenomén archeologie*, s. 160; F. ŠEBEK, *Spor o nejstarší dějiny Pardubic*, s. 171, pozn. 62; s. 167–177. Pouhé statutární rozlišení pardubických kostelů uvedené bez patrocinií v těchto listinách (vyznačujících se rozdílnou interpunkcí a dalšími chybami) nelze využít pro jednoznačné lokalizování daných kostelů.

36) F. ŠEBEK, *Listina Arnošta z Hostýně z roku 1332 pro pardubické cyriaky*, Informační zpravodaj Klubu přátel pardubického muzea a Historického klubu – pobočka Pardubice 1–3, 1990, s. 1–5.

37) F. ŠEBEK, *Spor o nejstarší dějiny Pardubic*, s. 164–166.

38) F. ŠEBEK, *Spor o nejstarší dějiny Pardubic*, s. 165–166. Příslovce „tamtéž“, ve smyslu znamenajícím specifikaci sdělení o tom samém místě, nelze v překladech z latiny zaměňovat za slova jako „také, tam, zde (item, ibi, hic)“.

možnost má signalizovat v daném textu nadbytečné použití oikonyma Pardubice uvedeného jednak jako darovaného objektu a za druhé jako umístění kláštera řádových bratřů jinde než v darované vsi. Na základě této úvahy by se však mohl text obejít i bez dalších uvedených upřesnění i bez lokalizace kláštera, například bez slova tamtéž, neboť klášter existoval jen jeden a všichni tehdy věděli, kde stojí. Myslím však, že právní statut dokumentu majetkové povahy vyžadoval určitou stanovenou normu se zavedeným co nejpřesnějším formulováním obsahu včetně jednoznačné lokalizace. K následnému sdělení F. Šebka o tom, že „nemůžeme přijmout představu, že by se Arnošt z Hostyně velkorysým darem cyriakům vzdal v Pardubicích veškerého pozemkového majetku s poddanými, kdyby zde tenkrát byly jediným sídlištěm, jak tvrdí M. Ježek a po něm T. Čurda, Pardubice-Pardubičky, tedy ona villa Pordowitz“,³⁹⁾ nelze než dodat, že darováním vsi Pardubice se Arnošt z Hostiny zde opravdu nevzdal veškerého svého pozemkového majetku. Vyjma darované vsi Pardubice mu nadále přináležely další vesnice i ostatní majetky jak v blízkém, tak i vzdáleném okolí.⁴⁰⁾ Vzhledem k tomu, že v roce 1340 píše Arnošt starší o své tvrzi s městem novým,⁴¹⁾ je docela pravděpodobné, že i vesnice Pardubice mohla být již v roce 1332 značně početně ztenčena o budoucí měšťany budující Arnoštovi Nové Město. Formulace darovací listiny pro pardubické cyriaky z roku 1332 je jediným jednoznačným písemným doložením existence kláštera a kostela sv. Bartoloměje v Pardubičkách, později potvrzené i archeologicky.

V pokračování textu bych se chtěl ale především zabývat problematikou Pardubiček, kde dlouhodobě probíhal archeologický výzkum, a to především pasážemi, v nichž si František Šebek vyhradzuje místo pro častá zpochybnění až znevěrohodnění výsledků tohoto archeologického výzkumu.⁴²⁾

39) F. ŠEBEK, *Spor o nejstarší dějiny Pardubic*, s. 166.

40) Tvrz Pardubice a okolí s částí území vybraného pro založení města, dále Ostřešany, Bukovina, Černá, Lhota Rybářská, Lhota u Přívozu a vzdálenější Hostina, Stará, Hřmenín, Važice, Sedliště a město Libáň. Čerpáno ze závěti Arnošta z Hostiny, z letáku vydaného r. 1990 pardubickým muzeem k výstavě 650 let města Pardubic.

41) František ŠEBEK a kol., *Dějiny Pardubic*, Pardubice, 1990, s. 49.

42) Je třeba uvést, že František Šebek, tehdy jako můj nadřízený, ředitel pardubického muzea, měl od počátku z probíhajícího archeologického výzkumu v Pardubičkách průběžně podávané aktuální informace. Základové jámy budov a ostatní objekty odkryté během výzkumu v Pardubičkách, stejně jako další archeologické nálezy získané z tohoto výzkumu komisionálně posuzovali přední čeští archeologové středověku profesori Jan Klápště, Petr Sommer a docent Miroslav Richtř, konzultace a odborné poradenství zde během výzkumu poskytoval archeolog doktor Jiří Sigl. Archeologický výzkum v Pardubičkách

Odkrytí chóru kostela až po jeho lodní rozšíření se v Pardubičkách uskutečnilo na jaře roku 1993. Tehdy, po nálezů dvou kamenných základů mohutných rovnoběžných zdí a hrobů umístěných v interiéru mezi nimi, nás napadlo, že se jedná nejspíše o bývalou budovu významného kostela. K rozšíření archeologických odkryvů naznačených půdorysů, ke hledání pokračujících základů zdí, nás pobízely vznikající otázky umocňované též i některými pracovníky z kolektivu brigádníků. Jednalo se o studenty, kteří se již tehdy vážně zabývali historií, dnes se profesně věnují historickým oborům.⁴³⁾ V květnu roku 1993, při nálezů hrobu datovaného brakteátem, zde byl vysloven názor, že se v Pardubičkách jedná o původní kostel sv. Bartoloměje.⁴⁴⁾ Výsledek uskutečněného archeologického výzkumu Martina Ježka v presbytáři současného kostela sv. Bartoloměje v roce 1995 tuto naši domněnku potvrdil.⁴⁵⁾

Vedle nejstarších vrstev pocházejících z pozůstatků vesnice Pardubice, narušených výstavbou kostela, k němu soustředěného hřbitova a následnou dostavbou kostela a výstavbou kláštera, se zde dochoval též příkop. Ten nejprve vymezoval plochu vesnice, následně ve zkrácené trase, ale v rozšířeném a prohloubeném rozměru, opevňoval klášterní areál.⁴⁶⁾ Příkop

byl v letech 2000–2004 zařazen do programu vědy a výzkumu. Také tehdy, po každé výzkumné sezóně, probíhalo komisionální hodnocení výsledků výzkumu a nakonec závěrečná obhajoba celého výzkumného projektu, kdy komisi předsedal archeolog docent František Gabriel.

O rozsahu a vývoji archeologického výzkumu v Pardubičkách je přehled v mých postupně publikovaných článcích: Tomáš ČURDA, *Středověké osídlení v Pardubičkách z pohledu archeologie*, Východočeský sborník historický 8, 1999, s. 23–63; TÝŽ, *Zpráva o pokračování archeologického výzkumu v Pardubičkách*, Východočeský sborník historický 9, 2000, s. 161–188; TÝŽ, *Archeologický výzkum u kostela sv. Jiljí a na klášterišti v Pardubičkách*, Východočeský sborník historický 10, 2001, s. 3–34; TÝŽ, *Archeologický výzkum v Pardubičkách v letech 2001–2005*, Východočeský sborník historický 14, 2007, s. 3–68; TÝŽ, *Pardubičky – stručné shrnutí výsledků archeologického výzkumu z let 1993–2005*, Východočeský sborník historický 15, 2008, s. 47–66; TÝŽ, *Doplnění poznatků k archeologickému výzkumu v Pardubičkách*, Východočeský sborník historický 26, 2014, s. 4–34; TÝŽ, *Schizma v nejstarších dějinách Pardubic a fenomén archeologie*, s. 151–167.

43) Doc. Mgr. Martin Pavlíček, Ph.D. dějinám umění a historické architektuře, doc. PhDr. Ladislav ŠMEJDA, Ph.D. archeologii, MgA. František R. Václavík stavebně historickým průzkumům, Mgr. Patrik Vavřina dějinám umění.

44) F. ŠEBEK, *Spor o nejstarší dějiny Pardubic*, s. 155.

45) M. JEŽEK, *Pardubičké kostely jako svědectví o vývoji města*, *Archeologia historica* 21, 1996, s. 43–56.

46) F. ŠEBEK, *Spor o nejstarší dějiny Pardubic*, s. 179; T. ČURDA, *Středověké osídlení v Pardubičkách z pohledu archeologie*, s. 38–40.

se v trase průběhu, v šíři čtyři metry s hloubkou dva metry, v Pardubičkách nachází dodnes. Jeho zánikové horizonty obsahující dobový archeologický materiál jsou zde taktéž trvale uloženou pamětí vývoje tohoto místa. Mezi příkopem a kostelem bylo na severní straně, ale i jinde, dost místa pro umístění dřevěného obydlí původního cyriackého kláštera.⁴⁷⁾

S výstavbou nového zděného kostela sv. Bartoloměje (později po dostavbě celého kostela tato zbudovaná část sloužila jako presbytář) zde následně souvisí i pohřbívání. Hroby založené vně v blízkosti obvodové zdi kostela vykazují etážovitost způsobenou dalším pochováváním zesnulých do vyšších stupňů nad sebe. Tento způsob pohřbívání byl tehdy naprosto běžný a často se uplatňoval, zvláště v bezprostřední blízkosti zdiva objektu svatostánku. Obvodové zdivo této první fáze budovy kostela nenarušovalo žádný hrob. Pozdější fáze jeho dostavby a výstavba zděného kláštera usku-tečněná částečně i v místě tohoto hřbitova v četných případech narušily hroby s lidskými ostatky.⁴⁸⁾

O rozsahu plochy a datování tohoto hřbitova máme díky rozsáhlému archeologickému výzkumu poměrně přesnou představu. Kromě tohoto hřbitova (a hřbitova umístěného okolo sousedního kostela sv. Jiljí)⁴⁹⁾ zde máme doloženy další hroby zařaditelné do období existence celého kostela (i s lodní částí) a hroby z doby po násilném zániku kláštera husity.⁵⁰⁾ Rozlišení pohřbívání v těchto dvou uvedených obdobích však přináší určité problémy a nelze vždy přesně určit dobu uložení zemřelého jedince do hrobu.

47) F. ŠEBEK, *Spor o nejstarší dějiny Pardubic*, s. 183; T. ČURDA, *Pardubičky – stručně shrnutí výsledků archeologického výzkumu z let 1993–2005*, s. 52.

48) F. ŠEBEK, *Spor o nejstarší dějiny Pardubic*, s. 182. Všechny lidské skelety byly v kontaktu s ukládaným základovým zdívkem přerušeny téměř chirurgickým způsobem tak, aby zásah do dotčeného skeletu byl co nejšetrnější (obr. 1). Pro většinu příbuzných (a my nevíme, jak dlouho před výstavbou kláštera se zde již nepohřbívalo) bylo nejspíše poctou, že jejich zesnulí mohou spočívat ve dvakrát vysvěcené půdě v areálu kláštera.

49) T. ČURDA, *Archeologický výzkum u kostela sv. Jiljí a na klášteřišti v Pardubičkách*, s. 3–34; TÝŽ, *Archeologický výzkum v Pardubičkách v letech 2001–2005*, s. 3–68.

50) Ne však v situaci takové, jak uvádí F. Šebek (F. ŠEBEK, *Spor o nejstarší dějiny Pardubic*, s. 183). Husité na jaře roku 1421 vyplenili východo-české kláštery ve velmi krátké době. Předpokládá se, že po spálení dřevěných staveb a dřevěných konstrukcí kamenných staveb pokračovali rychle dál. Existence opuštěného stojícího kláštera a kostela bez střech nikterak nebránila požadovaným pohřbům do těchto vysvěcených prostor. Rozebírání zdi, někde i včetně základů, je až následně další etapa končící zánikem klášterních staveb a proměnou celé plochy.

Obr. 1: Šetrné narušení lidských skeletů klášterním základovým zdívem.

Do období existence již celého kostela náleží řada hrobů umístěných do lodi kostela. Do kostela směřovalo ale také i následné rozsáhlé pohřbívání uskutečněné sem až po zkáze kostela.⁵¹⁾ Vyskytující se etážovité hroby jsou v kostelní lodi mnohdy vytvářeny v rozsahu těchto dvou časově odlišných etap pohřbívání. Datovatelnost a rozlišení stáří těchto hrobů je možné na základě výskytu mincí vložených do hrobů, dále podle obsahu zásypového materiálu nalezeného v hrobových jamách a podle způsobu a rozsahu narušení starších hrobů hroby mladšími.⁵²⁾ Situace hromadného hrobu popisovaná F. Šebkem v sondě č. 3 z roku 1975 s novou informací o výskytu halěře Karla IV., raženého počátkem padesátých let 14. století,⁵³⁾ je zcela analogická situaci odkryté zde v sondě č. 1 z roku 1994 s výskytem brakteátového halěře raženého po roce 1341.⁵⁴⁾ Jedná se o běžné etážovité hroby, ne hroby hromadné, nemající s morovou epidemií či hladomorem nic společného.⁵⁵⁾

Se zjištěnými archeologickými situacemi narušení lidských skeletů souvisí výkopy vyhloubené pro položení základů zdiva budov. Co se týče způsobu archeologických sondáží vedených za účelem odhalení půdorysů klášterních základů umístěných v zemi, chtěl bych se ohradit proti zpochybnění jejich návaznosti znázorněné v plánu výzkumu.⁵⁶⁾ Způsob jejich odkrývání byl vždy řešen tak, aby průběh a návaznost jejich tras byly jednoznačné. Hustá síť příčných řezů vedených kolmo k průběhu reliktních základových zdí a základových jam, nárožní sondy ověřující změny jejich

51) T. ČURDA, *Středověké osídlení v Pardubičkách z pohledu archeologie*, s. 37.

52) Co se týče datace hrobů v Pardubičkách, lze na základě zjištěných zmiňovaných situací zařadit nebožtíky pochovávané zde v rakvích mezi nejmladší hroby.

53) F. ŠEBEK, *Spor o nejstarší dějiny Pardubic*, s. 182.

54) Petr VOREL, *Brakteát Přemysla Otakara II. jako „obolus mrtvých“ na pohřebišti v Pardubičkách*, Muzejní a vlastivědná práce 35, 1997, č. 3, s. 168; T. ČURDA, *Středověké osídlení v Pardubičkách z pohledu archeologie*, s. 37. Kromě zmíněných mincí brakteátu a brakteátového halěře jsou zde popsány i ostatní mince nalezené v Pardubičkách.

55) F. ŠEBEK, *Spor o nejstarší dějiny Pardubic*, s. 182. Hromadné hroby představují uložení většího počtu zemřelých jedinců do hrobové jámy najednou. Etážovité hroby vznikají postupným pochováváním jedinců do jednotlivých hrobů, od nejstarších pohřbů s jedinci uloženými obvykle nejhlouběji až po následné mladší a mělčí pohřbívání dalších zesnulých (obr. 2).

56) F. ŠEBEK, *Spor o nejstarší dějiny Pardubic*, s. 181; T. ČURDA, *Schizma v nejstarších dějinách Pardubic a fenomén archeologie*, s. 159; TÝŽ, *Pardubičky – stručné shrnutí výsledků archeologického výzkumu z let 1993–2005*, s. 53, pozn. č. 20.

Obr. 2: Ukázka etážovitého pohřbívání.

směru a další ověřující archeologické sondy umístěné v osách tras zdi umožnily bezpečně zaznamenat jejich existenci. Vzniklý půdorys plánu kostela s připojeným klášterem byl rekonstruován podle takto doložených tras základů zdi. Umístění sond se zachyceným průběhem stop po základech konstrukcí zdiva i místa, kde se stopa ztratila, byly v plánech i textu zaznamenány. Půdorysný plán situace odkryté v Pardubičkách znázorňuje šrafovaným značením průběh zdi archeologicky doložených, zdi pouze v předpokládaných trasách jsou zde nevyšrafované.⁵⁷⁾ Půdorys zdi shodného složení a stejné šířky tvořící v propojení jeden celek klášterních budov, včetně nálezů lidských ostatků narušených jejich výstavbou v původním místě hřbitova, je nutno považovat za evidentní fakt.

Asi největší díl ve svém příspěvku věnoval František Šebek pokusům o zpochybnění existence kostela sv. Bartoloměje v Pardubičkách. Svou již dříve uvedenou tezi, že se zde nejednalo o odkryté základy kostela sv. Bartoloměje, nýbrž o základy prvního kostela sv. Jiljí, a že ho nezničili husité, ale spadl již dříve sám,⁵⁸⁾ zde rozvádí známými argumenty. Založení kostela datuje F. Šebek bez uvedení důvodu okolo konce první třetiny 13. století,⁵⁹⁾ jeho zánik, vlivem nějakých konstrukčních závad, k počátku čtyřicátých roků 14. století, a to jen proto, aby v té době mohl být postaven nový kostel sv. Jiljí, v pořadí druhý, do kterého měl být pochován Arnošt z Hostiny. Tento kostel (rozměrově menší než kostel předchozí i následný) měl přestát bez újmy husitský útok v roce 1421 a až koncem 15. či počát-

57) T. ČURDA, *Schizma v nejstarších dějinách Pardubic a fenomén archeologie*, s. 159.

58) František ŠEBEK, *Poznámky k nejstarším dějinám města*, Východočeský sborník historický 5, 1996, s. 41. Na argument o nemožnosti existence kostela sv. Jiljí stojícího nedaleko klášterního kostela sv. Bartoloměje v Pardubičkách opakující se v obou textech F. Šebka je potřeba nazírat z pohledu dobové situace. Původní, nejspíše malý dřevěný farní kostel sv. Jiljí vybudovaný zde prvními osadníky Pardubiček byl až později začleněn do okruhu duchovní působnosti řádu cyriaků. Kostel zde stál dlouho, až již dalšímu rozvoji vesnice i okolí kapacitně a příchozímu řádu prakticky i reprezentativně nevyhovoval. O jeho dalším funkčním využívání cyriaky žádné informace nemáme. Možno však předpokládat, že vzhledem k těsnému propojení s klášterem ho nelze jednoduše zaškatulkovat do definice pojmů významově příslušících kostelům filiálním či kostelům farním. Jeho administrativní označení jako kaple či filiální kostel mu přináleželo, ale především z praktických důvodů evidence církevních majetků, kostelů, v soupisech (1349–1351) uváděných bez jednotlivých patrocinií. Ve skutečnosti však mohl kostel sv. Jiljí dál tradičně naplňovat mnohé církevní služby zde klášterem uplatňované.

59) F. ŠEBEK, *Spor o nejstarší dějiny Pardubic*, s. 193.

kem 16. století se měla z neznámých důvodů uskutečnit jeho razantnější přestavba. Představa F. Šebka o stupni razance přestavby tohoto kostela je taková, že přestavba rozměrově nerespektovala ani půdorys původních základů uložených v zemi.⁶⁰ K datování vzniku prvního kostela sv. Jiljí je třeba uvést předpoklad, že tento kostel měl prvním obyvatelům v založené vsi Pardubice (Pardubičky) sloužit jako svatostánek nepochybně od samého počátku lokace vesnice, to znamená od konce 12. či počátku 13. století.⁶¹ Kamenný základ nejstarší části kostela považovaného F. Šebkem za kostel sv. Jiljí byl zde však postaven až mnohem později. Datování umožňuje keramika typologicky zařazená do průběhu 13. století obsažená v sídlištní vrstvě narušené až výstavbou kostela, absolutní dataci umožňují nalezené mince. Jedná se o hrob s brakteátem Přemysla Otakara II. (ražba v letech 1260–1278)⁶² sevřeným ve dlani zemřelého muže pochovaného uvnitř tohoto kostela a o hřbitov při kostele založený do totožné sídlištní vrstvy se třemi hroby datovanými nálezy parvů ražených v letech 1301–1305.⁶³

60) F. ŠEBEK, *Spor o nejstarší dějiny Pardubic* s. 185–186, 193–194.

61) Vezmeme-li absolutní datování podle denáru krále Vladislava II., raženého v letech 1140–1158 (P. VOREL, *Brakteát Přemysla Otakara II. jako „obolus mrtvých“ na pohřebišti v Pardubičkách*, s. 168), nalezeného zde v sídlištní vrstvě v místě později stojícího kostela sv. Bartoloměje, pak lze počátek vsi posunout až do druhé poloviny 12. století. Pro toto archaické období našeho regionu bych rád znal jména vsí, které měl F. Šebek na mysli ve své poznámce o farním obvodu kostela sv. Jiljí (F. ŠEBEK, *Spor o nejstarší dějiny Pardubic*, s. 180, pozn. č. 83).

62) P. VOREL, *Brakteát Přemysla Otakara II. jako „obolus mrtvých“ na pohřebišti v Pardubičkách*, s. 169.

63) Petr VOREL, *Nález parvů Václava II. jako „obolů mrtvých“ na pohřebišti v Pardubičkách*, in: Luboš Polanský (red.), Pavel Radoměřský (Sborník numismatických studií k 75. výročí narození), 2002, Praha, s. 29–31. Dále se jen několika větami pokusím přiblížit základní archeologické situace. Jestliže zde máme kulturní vrstvy s velmi bohatým archeologickým materiálem datované do úseku průběhu 13. století, v nichž se žádná další mladší keramika nevyskytuje, a jsou-li následně tyto vrstvy narušeny mladšími zásahy (stavba kostela, kopání hrobů), pak je zjevné, co je zde starší a co mladší. Naruší-li výstavba dalších zdí (strukturou složení zdíva odlišných od základů zdí první etapy kostela – pozdějšího presbytáře) hroby na uvedeném hřbitově, jsou tyto základy zdí evidentně mladší než hroby. Tvoří-li propojení základů a stop po základech těchto zdí připojených k základům zdí kostela obecný půdorys kláštera, pak je logické, že se nespíše jedná o klášter. A ještě jedna malá poznámka k datování předešlým hrobům. Je třeba si uvědomit, že do obsahu zásepů hrobové jámy se promítne to, co je ve vrstvě zeminy a obvykle i na jejím povrchu obsaženo v době hloubení jámy. Vzhledem k tomu, že plocha původní vesnice byla později obohacena stavebním kamenem čedičem sem dovezeným a zde opracovávaným, později přibýly cihly a opuka, původní došky a šindele nahradily na střechách nových staveb prejzy, podlahu pokryly

Destrukci kostela předpokládá F. Šebek z důvodu jednorázového nebo opakovaného sesuvu zeminy blízkého svahu až po západní závěr lodi kostela.⁶⁴⁾ Závěr lodi kostela situuje do tohoto ohroženého místa v těsné blízkosti hrany srázu nad Chrudimkou, vycházejí z předpokladu, že dochovaná část lodi je zkrácena touto havárií. K této eventualitě F. Šebek dospěl na základě porovnání stávající délky lodi s délkou presbytáře.⁶⁵⁾ Zde je však třeba si uvědomit, že některé, především klášterní, kostely měly neúměrně dlouhé presbytáře v poměru k délkám lodí, v naprostém

dlaždice a ve velkém se při zdění používala vápenná malta, je přirozené, že se v některých hrobech, v různé koncentraci, uvedený materiál projevoval. Už na první pohled bude rozdíl mezi zásypem hrobů vyhloubených před rozsáhlou výstavbou, po ní a po husitské destrukci. Jako jednoznačně časově zařaditelné jsou, vedle hrobů z období první etapy pohřbívání, hroby z posledního uvedeného období pohřbívání, typické značným obsahem rozličných stavebních prvků, například přítomností podlahových dlaždic nalázaných v různé hloubce hrobových zásypů, a to i pod pochovanými jedinci. Taktéž početné zastoupení jednoho typu dlouhých prežů rozptýlených po celé ploše klášterště signalizuje velký rozsah jejich použití na zastřešení klášterních objektů.

64) F. ŠEBEK, *Spor o nejstarší dějiny Pardubic*, s. 185; Jan SEMONSKÝ, *Dějiny filiálního kostela sv. Jiljí v Pardubičkách*, in: Emil Krbec (ed.), *Pardubické kostely a památky*, Pardubice 1940, s. 24. K mému údajnému obrácení zprávy pamětníků, kdy v roce 1940 mluví pardubičský kronikář J. Semonský o stráni zvané Ssutina, zatímco já mluvím o sutinách (ruinách, troskách, zříceninách) kláštera, je třeba připomenout popis situace pamětníka, korespondenta Památek archeologických, historika a archeologa Mořice Lüssnera, jak ji spatřil ještě v roce 1857: „*Klášterní stavení stávalo mezi kostelem a vysokým, příkré dolů se spouštějícím břehem Chrudimky. Tento prostor tvoří s menší částí hřbitov, s větší ale obecní pastviště, a z mnoha hrbů a dolů, potom z ohrazení toho místa, které jako nějaký val vypadá, můžeme dobře souditi o někdejší znamenité rozlehlosti klášterských stavení.*“ (Mořic LÜSSNER, *Archeologické zprávy z Chrudimska*, Památky archeologické II, 1857, s. 232). Jen pro upřesnění: vzdálenost umístění pravého břehu Chrudimky od předpokládaného závěru kostela měří 80 metrů. Výškový rozdíl sešikmeného svahu činí 15 metrů.

65) F. ŠEBEK, *Spor o nejstarší dějiny Pardubic*, s. 184. Citace F. Šebka o provizorním závěru kostela je v této souvislosti zde mylně uvedena, neboť já jsem zvažoval provizorní závěr nejstarší části kostela, pozdějšího presbytáře (kněžské, chóru, presbyteria), a ne závěr lodi (T. ČURDA, *Pardubičky – stručné shrnutí výsledků archeologického výzkumu z let 1993–2005*, s. 50). Co se týče délky presbytáře, stačí připomenout jen další cyriacký kostel z té doby v Klášterci nad Orlicí (Orliče) s poměrem presbytáře k lodi 1:1 (T. ČURDA, *Středověké osídlení v Pardubičkách z pohledu archeologie*, s. 29, pozn. 16). Klášter v Orliče je prvně zmiňován v letech 1279–1290 (Jan Bedřich NOVÁK (ed.), *Formulář biskupa Tobiáše z Bechyně: (1279–1296)*, Praha 1903, s. 170, č. 221; Zdeňka HLEDÍKOVÁ, *Řád křížovníků s červeným srdcem ve středověku*, Sborník prací východočeských archivů 5, Zámrsk 1984, s. 226, pozn. č. 29).

nepoměru k obvyklé délce presbytářů ostatních kostelů. Dále předpokládám, že po zřícení závěru kostelní lodi by klášteru zůstala ještě značná část lodi a velký presbytář, fungující již kdysi jako samotný kostel. Případná oprava poškozeného kostela by jistě byla daleko méně nákladná než výstavba zcela nového kostela na jiném místě. Ale hlavně, takto mohutnou a významnou stavbu stavěla zkušená stavební huť, která by bez dlouhodobě prověřených místních přírodních poměrů nikdy, zcela zbytečně, neriskovala do budoucna jakoukoliv možnou havárii svého díla.

Otázku novější přestavby, dle F. Šebka druhého kostela sv. Jiljí, lze na základě výsledků stavebně historického průzkumu, restaurátorského průzkumu a archeologického výzkumu lehce opustit. Zvláště pokud bylo prokázáno jeho nové založení od základové spáry gruntu a ve větším půdorysném obvodu.⁶⁶⁾ Archeologický výzkum (kromě šesti nalezených lidských koster narušených výstavbou nového kostela)⁶⁷⁾ shledal v odkrytých základech kostela sv. Jiljí i výskyt druhotně použitého stavebního materiálu pocházejícího nejspíše z pozůstatků husity zničeného sousedního kostela sv. Bartoloměje (čedič ze spojilské žily, opracovaný pískovec, cihly).⁶⁸⁾ František Šebek uvádí další důvody pro připuštění existence druhého kostela sv. Jiljí údajně postaveného po zřícení předchozího velkého kostela sv. Jiljí ve čtyřicátých letech 14. století a pro jeho razantní přestavbu za sto padesát let do podoby současného kostela sv. Jiljí. Jedním z uváděných důvodů je stáří zazděného bočního vstupního portálu umístěného na severní straně kostela stojícího v Pardubičkách. Pro jeho uvedené stáří ze 14. století staví názor Jakuba Pavla a Dobroslava Líbala, jako protínázor, že se jedná o pozdně gotický portál, zmiňuje Františka R. Václavíka a Bohdana Šedu a výsledky jejich stavebně historického průzkumu.⁶⁹⁾ V tomto případě, i kdyby byl portál starší,⁷⁰⁾ nelze vyloučit možnost jeho přenesení taktéž ze zničeného sousedního kostela. Druhým důvodem je bývalé umístění náhrobních kamenů v podlaze současného kostela sv. Jiljí. Jedná se o tři

66) V tomto případě se jednalo o novou výstavbu nejspíše na původním místě husity zničeného menšího kostela. První kostel sv. Jiljí (uváděný v roce 1295 jako kaple) byl, stejně jako všechna ostatní vesnická obydlí, zde postaven nejspíše též ze dřeva.

67) F. ŠEBEK, *Spor o nejstarší dějiny Pardubic*, s. 185.

68) T. ČURDA, *Archeologický výzkum u kostela sv. Jiljí a na klášteřišti v Pardubičkách*, s. 4–6.

69) František Radek VÁCLAVÍK – Bohdan ŠEDA, *Stavebně historický průzkum kostela sv. Jiljí v Pardubicích-Pardubičkách*, *Východočeský sborník historický* 9, 2000, s. 225.

70) F. R. Václavík tvrdí, že si je datováním portálu jistý.

náhrobky, z nichž dva jsou přisuzovány Arnoštu z Hostiny a jeho ženě Adličce. Popis, osud a změny polohy náhrobků byly podrobně popsány, úvahy o jejich příslušnosti k jednotlivým osobám též.⁷¹⁾ Zde bych rád zmínil pochybnosti F. Šebka o velkém rozlomeném náhrobku přisuzovaném Arnoštovi z Hostiny (obr. 3). Dle mínění „restaurátorů – kameníků“, kteří v osmdesátých letech 20. století stěhovali kameny připevněné ke stěně zvonice v Pardubičkách, se prý nejedná o náhrobek, nýbrž o část nějaké podesty, na níž byla kdysi někde v kostele připevněna kovová mříž.⁷²⁾ Z tohoto pohledu nechápu, proč tedy nějaká podesta, společně s ostatními „nezpochybněnými“ náhrobníky, byla uložena do podlahy kostela sv. Jiljí, kde náhrobky v roce 1857 popisuje M. Lüssner.⁷³⁾ Mínění kameníků mělo zřejmě takovou váhu, že se následně dva kusy tohoto náhrobku nedostaly ani do lapidária pardubického muzea a zůstaly uloženy při venkovní zdi zámku, kde jsou nadále vystaveny nepřízní povětrnostních vlivů.

Náhrobkům a jejich osudu je věnována rozsáhlá část dalších textů zabývajících se historií Pardubic.⁷⁴⁾ Zde nechápu skutečnost dosud nevy-

71) T. ČURDA, *Sředověké osídlení v Pardubičkách z pohledu archeologie*, s. 24–25, 26 pozn. č. 9; TÝŽ, *Doplňení poznatků k archeologickému výzkumu v Pardubičkách*, s. 7–8.

72) F. ŠEBEK, *Spor o nejstarší dějiny Pardubic*, s. 187.

73) „Vedle tohoto zbytku leží ve dlažbě ještě dva kusy jiného náhrobníku z červeného mramoru, na kterém se podle ještě patrných, vytesaných vkleslostí a jiných známek uprostřed štít a dokola kovový nápis nalézal, což ale jak se zdá již při zboření kláštera strháno bylo.“ (M. LÜSSNER, *Archeologické zprávy z Chrudimska*, s. 232). Podle výpovědi kostelníka pana Svatoně v roce 1943 zaznamenává Bóža Dvořák částečně odlišnou polohu náhrobků (od jejich polohy uváděné Lüssnerem v roce 1857) uvedenou pro období do roku 1894, kdy z důvodu opravy podlahy kostela sv. Jiljí byly náhrobky připevněny ke zdi zvonice. O nalezení případných ostatků se v kostele neúspěšně pokoušel též i B. Dvořák. Nerituální orientace náhrobků, jejich přemístění a nakonec vyzvednutí z podlahy kostela neodpovídají předpokladu F. Šebka o výskytu příslušných lidských ostatků uložených pod těmito náhrobníky v kostele sv. Jiljí. Nehledě na to, že s kosterními pozůstatky uloženými ve vysvěcené půdě se pokud možno nemanipulovalo. Ostatky Arnošta z Hostiny se po plenění husitů nejspíše již v hrobu ani nenacházely. (F. ŠEBEK, *Spor o nejstarší dějiny Pardubic*, s. 188; T. ČURDA, *Doplňení poznatků k archeologickému výzkumu v Pardubičkách*, s. 12).

74) M. LÜSSNER, *Archeologické zprávy z Chrudimska*, s. 231–232; Václav DIVÍŠ, pro noviny Štít, roč. 23, 1929, č. 38, ze dne 19. 9.; Jan SEMONSKÝ, *Dějiny filiálního kostela sv. Jiljí v Pardubičkách*, in: Emil Krbec (ed.), *Pardubické kostely a památky*, Pardubice 1940, s. 27–28; J. MELICHAROVÁ – J. VINAŘ, *Kostel sv. Jiljí v Pardubičkách*, Pardubice, vydal ONV a Okresní osvěta v Pardubicích, 1948, s. 48–49; Jiří KOTYK, *Náhrobníky Arnošta a Adličky ze Staré v Pardubičkách*, Zprávy Klubu přátel Pardubicka, 1982, s. 111–117.

světlenou F. Šebkem, proč by měl být donátor cyriaků Arnošt z Hostiny pochován v jiném než klášterním kostele⁷⁵⁾ a též odmítání vyplnění Pardubiček husity.⁷⁶⁾

Obr. 3: Části masivního náhrobníku
přisuzovaného Arnoštu z Hostiny.

75) T. ČURDA, *Pardubičky – stručné shrnutí výsledků archeologického výzkumu z let 1993–2005*, s. 60. V uvedené darovací smlouvě z roku 1332 si Arnošt starší vymíní, aby v uvedeném klášteře bratři-kněži na věky sloužili pro jeho osobu v jednotlivých dnech dvě mše.

76) „*A tábořský lid v tom kraji vypálil nebo částečně zničil kláštery Pardidub, Podlažice a Sezemice a četné jiné kostely.*“ (Vavřinec z Březové, *Husitská kronika*, Praha 1979, s. 222; F. ŠEBEK, *Spor o nejstarší dějiny Pardubic*, s. 187). Zvláště když se jednalo o majetek Zikmundova stoupence Arnošta Flašky z Rychmburka a o cyriacký klášter s pochovaným otcem arcibiskupa, navíc v období válek poznamenaných tábořským chiliasmem. Husitské zkázonosné obrazoborectví a připodobňování katolické církve ke sluhům Antikrista, se všemi násilnými i hanobícími projevy, zaznamenává odborná historická literatura. Naopak mi nesedí představy o tom, jak táborité vypalují cyriacký klášter a kostel stojící v „husitském“ městě, které bylo v majetku Viktorina Bočka z Kunštátu, jednoho z husitských hejtmánů.

Co dodat závěrem? Téměř všechno zde zmíněné bylo jak Františkem Šebkem, tak i mnou již v minulosti popsáno. Na jeho pojetí pochybovačného vyznění především archeologické problematiky Pardubiček se většina odpovědí nachází již v mých předešlých textech. Přesto v jeho posledním příspěvku shledávám určitý názorový posun oproti příspěvku předešlému.⁷⁷⁾

Jako pozitivum vidím smíření se s pozdně gotickou stavební historií celého kostela sv. Bartoloměje, uvedení dalších edic listin z let 1349–1351,⁷⁸⁾ stejně jako informace o záznamech z majetkového převodu rychmburského panství⁷⁹⁾ a připuštění vzniku Nového Města lokací.⁸⁰⁾

77) F. ŠEBEK, *Poznámky k nejstarším dějinám města*, s. 29–56.

78) F. ŠEBEK, *Spor o nejstarší dějiny Pardubic*, s. 168–172.

79) Písemné záznamy související s patronátním právem ke kostelům vlastníků rychmburského panství k roku 1485 a s následným převodem tohoto panství do majetku Viléma z Pernštejna k roku 1495 neuvádějí kostel sv. Jiljí v Pardubicích Mnichových. To navozuje skutečnost, že mezi roky 1421–1495 zde již žádný kostel nefungoval. Tím bychom se mohli dobrat po roce 1495 i data vysvěcení zde nově postaveného farního kostela sv. Jiljí. Jeho farní statut skončil nejdéle za necelých sedmnáct let rokem 1512 (F. ŠEBEK, *Spor o nejstarší dějiny Pardubic*, s. 189–193).

80) Tamtéž, s. 172, 192.

PARDUBIČKY, PARDUBICE – JUSTIFIED ARGUMENTS, OR BELATED ARGUMENTS?

In this article, the author responds to a text published by František Šebek in vol. 34 of this periodical. Drawing on the findings of archeological surveys, this article attempts to refute Šebek's argumentation, which is based on the assumption that the location of the now-defunct Church of St. Bartholomew and the Cyriac monastery was in Pardubice. However, archeological research conducted in 1993–2005 found the remnants of the church and the monastery in Pardubičky. The first part of the article argues that the territory of the present-day city of Pardubice was not one of the centres of early medieval settlement in the region; the terrain was unsuitable for the needs of the first settlers. Likewise, the author argues that archeological finds in Pardubice dating from the late 13th and early 14th century are not comparable in scope and importance with the items found in Pardubičky. He rules out the possibility that the church and the monastery were located in the vicinity of the present-day Church of St. Bartholomew, and he notes that the graves found at the site of today's Náměstí Republiky raise the question of the location of the municipal cemetery prior to 1510. The main part of the article focuses on sites in Pardubičky, which are interpreted in the light of archeological research. The author discusses František Šebek's differing opinion on these sites, explaining the differences between mass graves and layered graves as well as describing the stratification of the main finds and the importance of the moat that formed part of the fortification system. The author also rejects the notion that a large church uncovered here is the original Church of St. Giles, as well as refuting Šebek's theory on how the church became defunct. The author traces the history of the present-day Church of St. Giles and dates it to the end of the 15th century. He also traces the history of the tombstones originally located at this site, rejecting the notion that the tombstone attributed to A. of Hostina functioned as a form of plinth under the church door. Among various other disagreements with Šebek's theories, the author also refutes the notion that both churches and the monastery in Pardubičky became defunct for reasons other than the Hussite attack of April 1421.